

reskrifter är vissa ändringar i Hälso- och sjukvårdslagen och en ny lag om tillsyn över hälso- och sjukvården som båda gäller från senaste årsskifte. Det är således inte enbart Socialstyrelsen utan ytterst de folkvalda i riksdagen som ställer krav på att den vård som ges skall vara säker och av god kvalitet.

Olof Edhag
överdirektör,
Socialstyrelsen

Sanning eller lögn om snus

Frågan om betydelsen av vetenskap och beprövad erfarenhet [1] har nyligen exemplifierats i en rapport av Socialstyrelsen [2]. Det har nämligen konstaterats att svenskt (sic) snus inte har något säkert samband med cancer hos människa, även om man inte är beredd att utesluta ett sådant. De svenska studierna som ingår i underlaget är ännu inte publicerade och har inte undergått redaktionell granskning, såvitt känt. Ändå är man genast beredd att föreslå revision av EUs direktiv liksom att ta bort varningstexten på förpackningarna att innehållet orsakar cancer. Massmedierna har tolkat saken mer rakt på sak, snus orsakar inte cancer.

Vetenskapen har nu enligt föreliggande rapport visat att svenskt snus inte är lika farligt som amerikanskt snus. Ändå kan risken för att svenskt snus orsakar munhålecancer vara 1,4. För dem som snusat mer än 30 år kan risken vara 1,8 [2]. Detta är alltså en 40- respektive 80-procentig ökning av risken jämfört med den för icke snusare. Siffrorna är dock inte statistiskt säkra, dvs möjligheten för att denna riskökning är falsk är större än 5 procent (de 95-procentiga konfidensintervallen anges vara 0,8–2,4 respektive 0,8–4,1).

Man har dock inte angett hur stor sannolikheten är för att de angivna risksiffrorna är sanna och därmed att snus verkligen skulle kunna orsaka cancer. Kanske är den sannolikheten 80 procent eller rentav ändå större. Även en så »liten» risk för att detta är sanningen borde vara en källa till oro.

De svenska studierna har alltså inte påvisat ett säkert samband mellan snus och cancer i munhålan. Men de har inte heller uteslutit något sådant. Ett samband mellan exponeringstid och cancer risk antyds

dock av de angivna siffrorna, vilket ökar risken för att sambandet mellan snus och cancer är sant.

Talar för ett samband

Indicier från djurförsök talar för ett samband mellan snus och cancer. Samtidig närvaro av herpes simplex-virus har i djurförsök visat sig öka risken för att snusextrakt orsakar tumörer. Klinisk erfarenhet visar att snus orsakar slemhinneförändringar i munhålan liknande leukoplakier, som kan innebära en risk för framtida malignitet. Herpes simplex-virus är vanligt hos människa. Synergism mellan olika faktorer är väl kända inom onkologin. Det kan också finnas andra faktorer som inte belysts.

Erfarenheten visar att det finns fall av cancer i munhålan och att en del av dessa patienter har använt snus, även svenskt sådant. Är inte sådan kasuistik kombinerat med experimentella indicier tillräckligt för att göra erfarenheten beprövad, i synnerhet som epidemiologiska studier inte kan utesluta ett samband?

Bengt Fredricsson
docent, Bromma

Hans Gilljam
chefsöverläkare, Centrum
för tobaksprevention,
Novum, Huddinge

Referenser

1. Fredricsson B. Vetenskap och beprövad erfarenhet. Läkartidningen 1997; 94: 406-11.
2. Ahlbom A, Olsson UA, Pershagen G. Hälsorisker med snus. Rapport från Institutet för miljömedicin och Socialstyrelsens nationella tillsynsenhet, Stockholm: Socialstyrelsen, 1997.

Replik:

Fortsatt forskning nödvändig

Eftersom den rapport Fredricsson och Gilljam refererar till ännu bara har begränsad tillgänglighet genom distribution från Socialstyrelsen vill vi gärna ta detta tillfälle att kommentera deras inlägg.

Rapporten handlar huvudsakligen om snusning i relation till cancer respektive hjärt-kärlsjukdom, men vissa andra hälsoproblem nämns också. I detta sammanhang har framför allt avsnitten om cancer betydelse, och det kan vara upplysande att citera ur sammanfattningen: »Långvarig snusning ger upphov till slemhinneförändringar i munhålan, men sannolikheten att dessa utvecklas till cancer förefaller vara låg. Vissa nitrosaminer som förekommer i snus är cancerframkallande i djurförsök. Nyare experimentella studier där snus administrerats med en kirurgiskt skapad testkanal ger stöd för ökade cancer risker lokalt, även om viss kritik kan riktas mot den onaturliga försöksmodellen. Mot bakgrund av dessa fynd vore det inte oväntat om snusare hade förhöjda cancer risker. Tidigare epidemiologiska studier talade även för ökade risker för munhålecancer hos snusare, men dessa studier var behäftade med metodologiska brister. Inga klara belägg för förhöjda risker observerades hos snusare i ett par nyligen genomförda svenska epidemiologiska undersökningar rörande cancer i munhålan och halsregionen. Eftersom dessa undersökningar är välgjorda och baserade på svenskt snus väger de tungt i bedömningen. Sammantaget finns således knappast tillräckligt belägg för en ökad cancer risk. Å andra sidan kan man heller inte dra slutsatsen att snusning inte ökar cancer risken. För en sådan slutsats ställs särskilda krav på den tillgängliga informationen och dessa är ej uppfyllda här. I själva verket är resultaten från de svenska studierna även förenliga med en måttlig överrisk särskilt för enskilda cancerlokalisationer, såsom cancer i munhåla.»

Fortsatt forskning nödvändig

Eftersom vi haft tillfälle att i viss detalj ta del av resultaten från två färska svenska undersökningar av hög kvalitet, har vi tillmätt dessa stor vikt även om de ännu ej är publicerade. Resultaten av dessa två undersökningar är i allt väsentligt samstämmiga och ger inga klara belägg för en ökad cancer risk. Sammantaget leder detta oss alltså till bedömningen att det nu inte finns tillräckligt ve-

tenskapligt stöd för slutsatsen att snusning ökar risken för cancer, men naturligtvis inte heller för den motsatta slutsatsen. Vi betonar i rapporten att det är utomordentligt angeläget med fortsatt forskning kring snusets hälsoeffekter, inte minst mot bakgrund av den ökade snus användningen i Sverige.

Utöver snusandets eventuella hälsorisker finns ett antal andra perspektiv. Ett sådant är hur problematiskt det är med ett nikotinberoende hos en betydande del av den svenska befolkningen. Ett annat perspektiv är möjligheten att snusning kan vara en väg från tobaksrökning. Naturligtvis finns också möjligheten att snusning är en väg till tobaksrökning. Även rörande dessa förhållanden behöver det vetenskapliga underlaget förbättras.

Anders Ahlbom
professor,

Göran Pershagen
med dr, Institutet för miljö-
medicin, Karolinska insti-
tutet, Stockholm

Kalk eller kalcium?

Vid ett nyligen avhållet seminarium om osteoporos använde en majoritet av talarna ordet »kalk» i samband med kostfrågor. Det är enligt mitt förmenande ett vilseledande språkbruk om man med »kalk» menar kalcium. Enligt kalkproducentföreningen och gymnasiets skolböcker menas med »kalk» endera bränd kalk, CaO, eller släckt kalk, Ca(OH)₂. Ingendera är lämplig i kosten, kraftigt alkaliska som de är.

Att för förment populariserande ändamål använda ordet kalk leder fel då innehållsdeklarationer på livsmedel, t ex mjölk, alla använder det korrekta begreppet kalcium. Kostrekommendationer talar genomgående om kalcium, och jag är övertygad om att gemene man förstår detta.

»Kalkrekommendationer» hör hemma inom jordbruket och i förurningssammanhang då det gäller att neutralisera aciditet/surhet. Så låt oss för gott övergå till att tala om kalcium när det gäller kalcium!

Birgitta Jacks
apotekare, med lic
(nutrition), Apoteks-
bolaget, Stockholm